

Vojščak na Vačah poplaval ves trud

- Neznana zgodba o velikem odkritju arheologa Jerneja Pečnika
- Najdbe sprva predstavljene kot posamezne brez znane pripadnosti

VAČE Daleč najprizadevnejši in najuspešnejši izkopavalec arheoloških najdišč na Kranjskem v zadnjih dveh desetletjih 19. in v prvem desetletju 20. stoletja je bil **Jernej Pečnik**, ki se je rodil leta 1835 na Cesti pri Grosupljem in umrl leta 1914 v Ljubljani. Leta 1884 je začel sodelovati s Kranjskim deželnim muzejem v Ljubljani, katerega kustos je bil takrat **Dragotin Dežman**. Zanj je Pečnikova odločitev, da se bo poklicno ukvarjal z arheološkimi izkopavanji, prišla kot naročena, saj je leta 1883 avstro-ogrski cesar **Franc Jožef** v Ljubljani položil temeljni kamen nove muzejske zgradbe, ki je bila slovesno odprta 2. decembra 1888. Visoke vitrine, ki so stale v prostornih sobanah, so vsebovale več tisoč najdb iz halštatskih, latenskih in rimskih grobov, ki jih je zlasti na Dolenjskem in v Beli krajini od leta 1884 dalje izkopal Pečnik.

Znamenite najdbe

Po Dežmanovi smrti marca 1889 je na njegovo mesto prišel **Alfons Müllner**, ki pa je imel pri zagotavljanju denarja za odkupovanje najdb mnogo manj uspeha kot njegov predhodnik. To je povzročilo resna trenja med njim in neumornim Pečnikom. Spor se je še poglobil zaradi Müllnerjevih nestrokovnih trditev, ki jih je resnicoljubni Pečnik javno kritiziral. Müllner je na primer pisal in govoril, da je rimska Emona stala na Igu, in ne v Ljubljani. Ko so leta

1890 v Novem mestu nepričakovano odkrili za Dolenjsko značilno rimsko podeželsko grobišče, ga je pripisal Slovanom! Leta 1893, ko je Pečnik kopal halštatske gomile na Magdalenski gori pri Šmarju - Sapu, te so se izkazale kot izjemno bogate, se je z Müllnerjem oziroma muzejem v Ljubljani dokončno razšel. Odtlej je vse najdbe pošiljal v dvorni Naravoslovni muzej na Dunaju.

Čeprav so železnodobne Vače že po prvih raziskovanjih leta 1878 zaslovene kot halštatsko grobišče, ki je ne samo izredno bogato, ampak so tudi grobne najdbe zaradi lege v dolomitnem pesku izvrstno ohranjene, tako človeške kosti kot tudi keramične posode in kovinski predmeti iz železa in bron, se Pečnik med svojim sodelovanjem z Dežmanom nikoli ni odpravil tja izkopavat. Ko pa je po Dežmanovi smrti na njegov položaj prišel Müllner in je muzej julija 1889 tako kot že leta prej od Kranjske hranilnice dobil denarno podporo za izkopavanja prazgodovinskih najdišč, se je Pečnik nemudoma podal na Vače. Srečo je poskusil v gozdu **Terezije Poljanec** s

Klenika in 22. avgusta mu je lopata padla v med. Müllnerju je nemudoma napisal kratko pismo: »Visoko Blagородni Go-

katerim so podobe živali, 6 lepih žival ...«

Poleg čelade in pasne sponje je bilo ob okostju vojščaka še več

tako kot vse druge najdbe z Vač ločeno po vrstah brez kakršne koli opombe, da izvirajo iz tega groba, jih je arheolog **France Stare** leta 1955 v svojem katalogu Vače predstavil kot posamezne najdbe brez znane grobne pripadnosti. Na grob vojščaka z dvogrebenasto čelado je šele leta 1982 opozoril arheolog **Davorin Vuga** v svojem vodniku Železnodobne Vače, ker je v Narodnem muzeju Slovenije našel njegov tloris, ki ga je narisal Pečnikov sin **Franc**. Vuga je med predmeti v muzejski zbirki lahko določil samo čelado in pasno spono.

Bogato poplačano odkritje

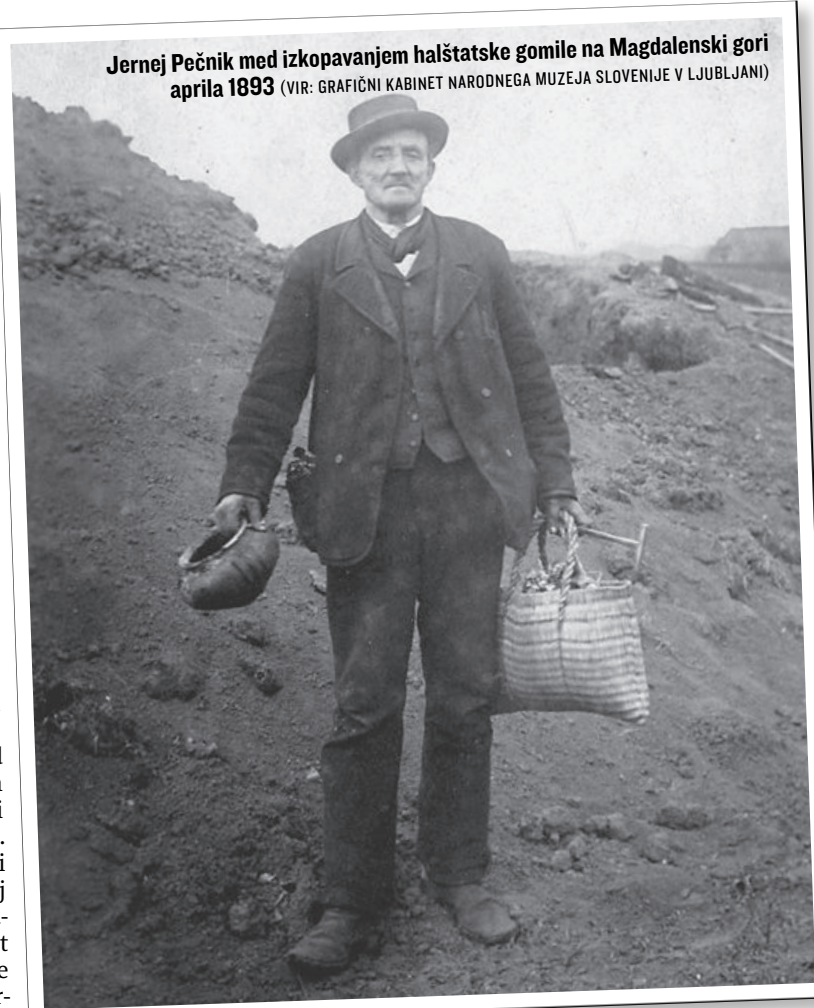
Kot študent arheologije sem v sedemdesetih letih 20. stoletja zbral različna tiskana in rokopisna poročila o Pečnikovem odkritju in marca 1979 v Kranju celo napisal članek na šestih tipkanih straneh Vojščakov grob na Vačah, ki pa ga nisem nikdar objavil. Pozneje sem kot raziskovalec na Inštitutu za arheologijo ZRC SAZU našel še nekaj pomembnih

dokumentov, kolega **Andrej Preložnik** iz Pirana pa je z bistrim sklepanjem ugotovil, kateri bronasti fibuli sta iz

vojščakovega groba. Zbrani dokumenti in risba omogočajo določitev skoraj vseh predmetov. Vojščak je imel kot napadalno orožje dve sulici z železno ostjo in bojno sekuro, kot obrambno pa bronasto čelado. Na koncu vojaškega pasu je imel z živalskimi figurami okrašeno bronasto pasno spono, na njem pa sta bila še dva pasna okova z obročkom z izrastki. Oblačilo je imel speto z bronastima fibulama, imel pa je tudi železni klin. Taki klini, ki so večinoma bronasti in lepo okrašeni, so bili značilni za pomembnejše vojščake halštatske kulture na Dolenjskem.

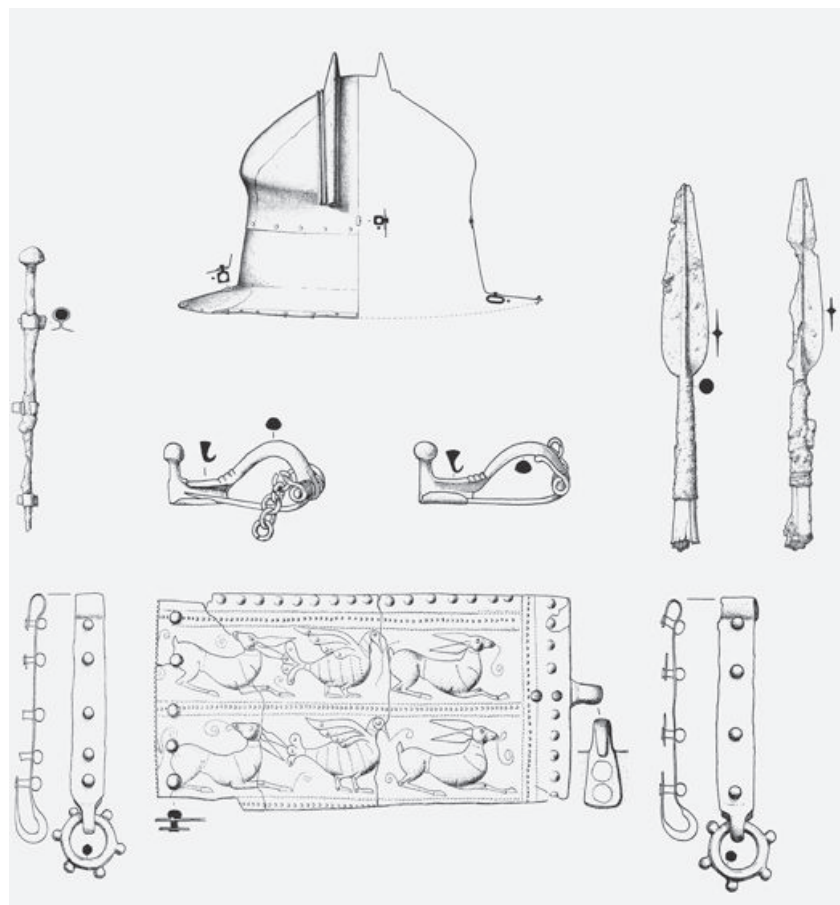
Grob je po eni strani podoben drugim grobovom z dvogrebenasto čelado z Vač in z drugih najdišč, zlasti z Magdalenske gore pri Šmarju - Sapu, ima pa tudi nekaj posebnosti. Mednje spadajo s štirimi zajci in dvema pticama okrašena pravokotna pasna spona, ki je nastala v venetskih delavnicah v severovzhodni Italiji, in železni sulični osti, ki sta bili sprva videti neokrašeni, po opravljeni konservaciji v delavnici Narodnega muzeja Slovenije pa se je izkazalo, da imata na tulcu in listu bogat črtni okras.

Po letu 1889 Pečnik na Vačah ni več izkopaval, že z njegovim odkritjem groba vojščaka z dvogrebenasto čelado pa je bila naložba Kranjske hranilnice bogato poplačana. **DRAGAN BOŽIČ, INŠTITUT ZA ARHEOLOGIJO ZRC SAZU V LJUBLJANI**

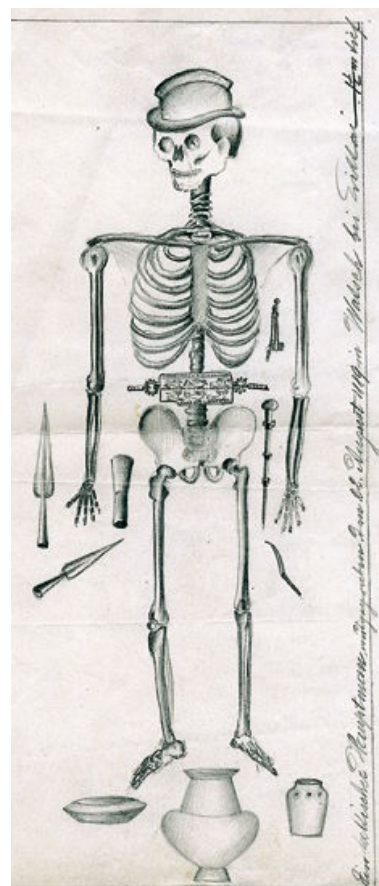

spod! Njim naznanjam, da smo dons imeli znamenite najdbe, najdlji smo eno Helmo iz dvem grebeni, in en Pas bronast na

drugih zanimivih predmetov. Ker pa jih po prihodu v muzej kustos Müllner ni vpisal v inventarno knjigo skupaj, ampak

Določljivi pridatki vojščakovega groba, ki ga je 22. 8. 1889 v gozdu Terezije Poljanec s Klenika izkopal Jernej Pečnik. (VIR: PRAZGODOVINSKA ZBIRKA NARODNEGA MUZEJA SLOVENIJE V LJUBLJANI)

Tloris vojščakovega groba, ki ga je narisal Pečnikov sin Franc. (VIR: ARHEOLOŠKI ODDELEK NARODNEGA MUZEJA SLOVENIJE V LJUBLJANI)